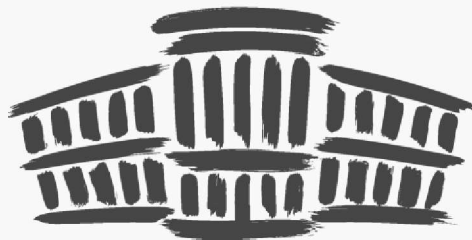

СУБОТИЦА
SZABADKA
SUBOTICA
SUBOTICA
2022

16. Meђunarodna naučna konferencija
ПРОМЕНА ПАРАДИГМЕ
У ОБРАЗОВАЊУ И НАУЦИ

16. Nemzetközi tudományos konferencia
PARADIGMAVÁLTÁS
AZ OKTATÁSBAN ÉS A TUDOMÁNYBAN

16. Međunarodna naučna konferencija
PROMENA PARADIGME
U OBRAZOVANJU I NAUCI

16th International Scientific Conference
CHANGING PARADIGMS
IN EDUCATION AND SCIENCE

16. Међународна научна конференција

Промена парадигме у образовању и науци

Зборник радова

Датум одржавања: 3–4. новембар 2022.

Место: Учитељски факултет на мађарском наставном језику,
Суботица, ул. Штросмајерова 11., Република Србија.

16. Nemzetközi tudományos konferencia

Paradigmaváltás az oktatásban és a tudományban

Tanulmánygyűjtemény

A konferencia időpontja: 2022. november 3–4.

Helyszíne: Újvidéki Egyetem Magyar Tannyelvű Tanítóképző Kar,
Szabadka, Strossmayer utca 11., Szerb Köztársaság.

16. Međunarodna naučna konferencija

Promena paradigme u obrazovanju i nauci

Zbornik radova

Datum održavanja: 3–4. novembar 2022.

Mesto: Učiteljski fakultet na mađarskom nastavnom jeziku,
Subotica, ul. Štrosmajerova 11., Republika Srbija.

16th International Scientific Conference

Changing Paradigms in Education and Science

Papers of Studies

Date: November 3-4, 2022

Address: Hungarian Language Teacher Training Faculty, University of Novi Sad,
Subotica, Strossmayer str. 11, Republic of Serbia

Издавач

Универзитет у Новом Саду
Учитељски факултет на мађарском наставном језику
Суботица

Kiadó

Újvidéki Egyetem
Magyar Tannyelvű Tanítóképző Kar
Szabadka

Izdavač

Sveučilište u Novom Sadu
Učiteljski fakultet na mađarskom nastavnom jeziku
Subotica

Publisher

University of Novi Sad
Hungarian Language Teacher Training Faculty
Subotica

Одговорни уредник / Felelős szerkesztő /
Odgovorni urednik / Editor-in-chief
Josip Ivanović

Уредници / Szerkesztők / Urednici / Editors
Viktor Fehér
Laura Kalmár
Judit Raffai

Технички уредник / Tördelőszerkesztő /
Tehnički urednik / Layout editor
Attila Vinkó
Zsolt Vinkler

+381 (24) 624 444
magister.uns.ac.rs/conf
inter.conf@magister.uns.ac.rs

ISBN 978-86-81960-19-6

Суботица – Szabadka – Subotica – Subotica
2022

Председавајући конференције

Јосип Ивановић

в.д. декан

Predsjedatelj konferencije

Josip Ivanović

v.d. dekan

A konferencia elnöke

Josip Ivanović

mb. dékán

Conference Chairman

Josip Ivanović

acting dean

Организациони одбор / Szervezőbizottság /
Organizacijski odbor / Organizing Committee

Председници /Elnökök / Predsjednici / Chairperson

Viktor Fehér

University of Novi Sad, Serbia

Laura Kalmár

University of Novi Sad, Serbia

Judit Raffai

University of Novi Sad, Serbia

Чланови организационог одбора /A szervezőbizottság tagjai /
Članovi Organizacijskoga odbora / Members of the Organizing Committee

Viktor Fehér

University of Novi Sad, Serbia

Eszter Gábrity

University of Novi Sad, Serbia

Beáta Grabovac

University of Novi Sad, Serbia

Szabolcs Halasi

University of Novi Sad, Serbia

Rita Horák

University of Novi Sad, Serbia

Laura Kalmár

University of Novi Sad, Serbia

Cintia Juhász Kovács

University of Novi Sad, Serbia

Zsolt Námesztovszki

University of Novi Sad, Serbia

János Vilmos Samu

University of Novi Sad, Serbia

Márta Takács

University of Novi Sad, Serbia

Judit Raffai

University of Novi Sad, Serbia

Márta Törteli Telek

University of Novi Sad, Serbia

Zsolt Vinkler

University of Novi Sad, Serbia

Attila Vinkó

University of Novi Sad, Serbia

Éva Vukov Raffai

University of Novi Sad, Serbia

Секретарице конференције
A konferencia titkárnője
Tajnice konferencije
Conference Secretary

Brigitta Búzás
University of Novi Sad, Serbia

Viola Nagy Kanász
University of Novi Sad, Serbia

Уреднички одбор конференције
A konferencia szerkesztőbizottsága
Urednički odbor konferencije
Conference Editorial Board

Viktor Fehér
University of Novi Sad, Serbia

Laura Kalmár
University of Novi Sad, Serbia
(International Scientific Conference)

Cintia Juhász Kovács
University of Novi Sad, Serbia
(ICT in Education Conference)

Zsolt Námesztovszki
University of Novi Sad, Serbia
(ICT in Education Conference)

Judit Raffai
University of Novi Sad, Serbia
(International Scientific Conference)

Márta Törteli Telek
University of Novi Sad, Serbia
(International Methodological Conference)

Éva Vukov Raffai
University of Novi Sad, Serbia
(International Methodological Conference)

Научни и програмски одбор
Tudományos programbizottság
Znanstveni i programski odbor
Scientific and Programme Committee

Председник / Elnök / Predsjednica / Chairperson

Judit Raffai
University of Novi Sad, Serbia

Чланови научног и програмског одбора
A tudományos programbizottság tagjai
Članovi znanstvenog i programskog odbora
Members of the Programme Committee

Milica Andevski
University of Novi Sad,
Serbia

Éva Borsos
University of Novi Sad,
Serbia

Noémi Görög
University of Novi Sad,
Serbia

László Balogh
University of Debrecen,
Hungary

Benő Csapó
University of Szeged,
Hungary

Katinka Hegedűs
University of Novi Sad
Serbia

Edmundas Bartkevičius
Lithuanian University, Kauno,
Lithuania

Eva Dakich
La Trobe University, Melbourne,
Australia

Erika Heller
Lóránd Eötvös University,
Budapest, Hungary

Ottó Beke
University of Novi Sad
Serbia

Zoltán Dévavári
University of Novi Sad,
Serbia

Rita Horák
University of Novi Sad,
Serbia

Stanislav Benčič
University of Bratislava,
Slovakia

Péter Donáth
Lóránd Eötvös University,
Budapest, Hungary

Hargita Horváth Futó
University of Novi Sad,
Serbia

Annamária Bene
University of Novi Sad,
Serbia

Róbert Farkas
University of Novi Sad,
Serbia

Éva Hózsa
University of Novi Sad,
Serbia

Emina Berbić Kolar
Josip Juraj Strossmayer
University of Osijek,
Croatia

Dragana Francišković
University of Novi Sad,
Serbia

Szilvia Kiss
University of Kaposvár,
Hungary

Rózsa Bertók
University of Pécs,
Hungary

Olivera Gajić
University of Novi Sad,
Serbia

Anna Kolláth
University of Maribor,
Slovenia

Radmila Bogosavljević
University of Novi Sad,
Serbia

Dragana Glušac
University of Novi Sad,
Serbia

Cintia Juhász Kovács
University of Novi Sad,
Serbia

Elvira Kovács
University of Novi Sad
Serbia

Lidija Pehar
University of Sarajevo,
Bosnia and Herzegovina

Márta Takács
University of Novi Sad,
Serbia

Mitja Krajncan
University of Primorska, Koper,
Slovenia

Anđelka Peko
Josip Juraj Strossmayer
University of Osijek,
Croatia

Viktória Toma Zakinszki
University of Novi Sad
Serbia

Imre Lipcsei
Szent István University, Szarvas,
Hungary

Valéria Pintér Krekić
University of Novi Sad,
Serbia

János Tóth
University of Szeged,
Hungary

Lenke Major
University of Novi Sad
Serbia

Ivan Poljaković
University of Zadar,
Croatia

Vesna Vučinić
University of Belgrade,
Serbia

Sanja Mandarić
University of Belgrade,
Serbia

Zoltán Poór
University of Pannonia,
Veszprém, Hungary

Éva Vukov Raffai
University of Novi Sad,
Serbia

Pirkko Martti
University of Turku, Turun
Yliopisto, Finland

Vlatko Previšić
University of Zagreb,
Croatia

Smiljana Zrilić
University of Zadar,
Croatia

Damir Matanović
Josip Juraj Strossmayer
University of Osijek,
Croatia

Zoran Primorac
University of Mostar,
Bosnia and Herzegovina

Julianna Zsoldos-Marchis
Babeş-Bolyai University,
Cluj-Napoca,
Romania

Éva Mikuska
University of Chichester,
United Kingdom

Ivan Prskalo
University of Zagreb,
Croatia

Vesnica Mlinarević
Josip Juraj Strossmayer University
of Osijek, Croatia

Ildikó Pšenáková
University of Trnava,
Slovakia

Margit Molnár
University of Pécs,
Hungary

Judit Raffai
University of Novi Sad,
Serbia

Ferenc Németh
University of Novi Sad,
Serbia

János Vilmos Samu
University of Novi Sad,
Serbia

Siniša Opić
University of Zagreb,
Croatia

László Szarka
University Jan Selyeho, Komárno,
Slovakia

Slavica Pavlović
University of Mostar,
Bosnia and Herzegovina

Svetlana Španović
University of Novi Sad,
Serbia

Рецензенти / Szaklektorok / Recenzenti / Reviewers

Ottó Beke
(University of Novi Sad, Serbia)

Viktor Fehér
(University of Novi Sad, Serbia)

Eszter Gábrity
(University of Novi Sad, Serbia)

Beáta Grabovác
(University of Novi Sad, Serbia)

Szabolcs Halasi
(University of Novi Sad, Serbia)

Katinka Hegedűs
(University of Novi Sad, Serbia)

Laura Kalmár
(University of Novi Sad, Serbia)

Lenke Major
(University of Novi Sad, Serbia)

Zsolt Námesztovszki
(University of Novi Sad, Serbia)

Judit Raffai
(University of Novi Sad, Serbia)

János Vilmos Samu
(University of Novi Sad, Serbia)

Éva Vukov Raffai
(University of Novi Sad, Serbia)

Аутори сnose сву одговорност за садржај и језички квалитет радова. Надаље, изјаве и ставови изражени у радовима искључиво су ставови аутора и не морају нужно представљати мишљења и ставове Уредништва и издавача.

A kiadványban megjelenő tanulmányok tartalmáért és nyelvi helyességéért a szerző felelős. A kiadványban megjelenő írásokban foglalt vélemények nem feltétlenül tükrözik a Kiadó vagy a Szerkesztőbizottság álláspontját.

Autori snose svu odgovornost za sadržaj i jezičnu kvalitetu radova. Nadalje, izjave i stavovi izraženi u radovima isključivo su stavovi autora i ne moraju nužno predstavljati mišljenja i stavove Uredništva i izdavača.

The authors are solely responsible for the content and the language of the contributions. Furthermore, statements and views expressed in the contributions are those of the authors and do not necessarily represent those of the Editorial Board and the publisher.

СПОНЗОРИ КОНФЕРЕНЦИЈЕ / A KONFERENCIÁK TÁMOGATÓI / ПОКРОВИТЕЛЈИ
KONFERENCIJE/ CONFERENCE SPONSORS

Megvalósult
a Magyar Kormány
támogatásával

MINISZTERELNÖKSÉG
NEMZETPOLITIKAI ÁLLAMTITKÁRSÁG

BETHLEN GÁBOR
Alap

EMBERI ERŐFORRÁSOK
MINISZTERIUMA

PANNON RTV
WWW.PANNONRTV.COM

HRVOJE MESIĆ, TIN UŽAR

Akademija za umjetnost i kulturu u Osijeku, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Osijek,
Republika Hrvatska

hrvoje.mesic35@gmail.com, tin.uzar@gmail.com.

VJENCESLAV NOVAK I GLAZBA: KULTUROLOŠKI I RECEPCIJSKI

Sažetak

Stvaralaštvo i ostavština Vjenceslava Novaka razotkrivaju da je glazbena umjetnost bila važan segment njegova književnog stvaralaštva. Primarni interes proizašao je iz glazbene naobrazbe koju je stekao na Praškom konzervatoriju gdje je stekao zvanje orguljaša te učitelja teorije glazbe i pjevanja. Po povratku u domovinu radio je kao učitelj u Senju te zatim kao profesor glazbe u Muškoj učiteljskoj školi u Zagrebu te na školi Narodnoga zemaljskoga glasbenoga zavoda. Stoga su se glazbene zakonitosti koje je učio u mladosti reflektirale na njegovo glazbeno-spisateljsko i književno stvaralaštvo.

Muzikologinja Sanja Majer-Bobetko evaluirala je Novaka kao glazbenog pisca koji je objavljivao brojne članke kao i monografska izdanja: od glazbene kritike preko teorije, glazbene pedagogije, metodike, glazbene estetike do glazbene historiografije. Naime, Novakove glazbene kritike otkrivaju kritičara koji teži argumentiranom te stručnom obrazloženju svojih stavova u okvirima standarda tadašnjeg tiska, ali i umjetnika riječi koji se kreativno odnosi prema navedenom žanru osiguravajući ne samo objektivnost i stručnost sadržaja već i određeno estetsko iskustvo. Novakovi znanstveni tekstovi prikazuju Novakov pedagoški potencijal oplemenjen literarnošću, dok roman *Dva svijeta* oslikava proces glazbenog stvaralaštva mnogo prije Mannovog Doktora Faustusa.

U radu se istražuju kulturološki i recepcijski aspekti Novakova stvaralaštva u kontekstu dviju pojavnosti: one kao glazbenog umjetnika koji će tijekom godina transcendirati u glazbenog pisca, kao i kritičara, te Novakova nastojanja da vlastita književna riječ izrazi glazbene sadržaje. Takvo dvosmjerno gibanje, kao umjetnika i kao pisca, obilježilo je Novakov životni put i rad.

Ključne riječi: *Vjenceslav Novak, književnost u glazbi, glazba u književnosti, glazbeni pisac, književni ukus*

1. Uvod: o jedinstvu književnosti i glazbe

Kultura, kao pojam koji se često upotrebljava u svakodnevnoj i stručnoj ljudskoj interakciji jedan je od povijesno najkompleksnijih i najteže odredivih termina. Suvremeni teoretičar kulture Terry Eagleton ističe kako *kultura može označavati zbroj umjetničkih i intelektualnih djela, proces duhovnog i intelektualnog razvoja, vrijednosti, običaje, vjerovanja i simbolične postupke prema kojima ljudi žive ili cjelokupan način života* (Eagleton, 2017: 11). I dok je suvremena odrednica kulture prilično jasna u stručnoj komunikaciji i proizlazi iz empirijske utemeljenosti, njezino je shvaćanje kroz povijest bilo neistovjetno, a ponekad i oprečno. Kako je poznato, kultura je riječ latinskog porijekla u značenju gajenje, njega, odgoj, obrađivanje, obrazovanost i štovanje, no njezina šira praktična primjena počinje u Njemačkoj krajem 18. stoljeća tiskanjem Adelungova djela *Povijest kulture* kada termin ulazi u rječnike (Kale, 2003: 42). Tijekom prosvjetiteljstva kultura predstavlja opći proces intelektualnog, duhovnog i materijalnog napretka čovjeka te se stvara ideal univerzalne ljudskosti. Krajem 18. stoljeća, Herder ističe kulturu kao raznolikost posebnih životnih oblika od kojih svaki ima vlastite zakonitosti razvoja. U pristupu koji nagoviješta postmodernizam, Herder romantičarski predlaže pluralizaciju pojma kulture govoreći o kulturama različitih naroda i razdoblja, kao i o različitim društvenim i gospodarskim kulturama unutar jednog naroda (Eagleton, 2002: 21). Romantička inačica kulture na koju se oslanjao i Vjenceslav Novak s vremenom se razvija u

znanstvenu. Naposljetku, suvremeno je društvo u mogućnosti proučavati i upoznavati prošlost i sadašnjost kulturne stvarnosti različitih kulturnih zajednica, u razvijenijim kulturnim zajednicama može planirati i kulturne promjene, ali ipak ne može odrediti ili planirati razvoj kulturne stvarnosti (Kale, 2003: 210).

Glazbena je kultura nekog podneblja sazdana od koegzistencije različitih stilova i tradicija te oblika i sadržaja. U takvim heterogenim okolnostima, pojedinac gradi vlastiti glazbeni identitet pod utjecajem različitih izvora. Nikola Buble određuje glazbenu kulturu kao *svekoliku glazbenu djelatnost ljudi, svih slojeva društva određene veće ili manje ljudske zajednice, koja se manifestira u glazbenom ponašanju i mišljenju – glazbenom životu pojedinaca te manjih ili većih skupina ljudi, odnosno, njihovih glazbenih akcija predočenih kroz društveno prihvaćene oblike, tj. forme naučenog glazbenog ponašanja* (Buble, 2004: 42). Kako bi se razumjelo glazbenu kulturu unutar određenog historijskog konteksta, potrebno je uroniti u njezinu geografsku sredinu i kulturne prilike. Novakova je glazbena kultura vezana uz utjecaje društva periferije – one senjske potkrijepljene znanjima i vještinama koje je stekao u metropolama – na studiju u Pragu te životom u Zagrebu. Takve oprečne utjecaje unosio je i u svoj glazbeno-spisateljski te literarni opus prožet glazbom. Također, Novak osnovano primjećuje kako je interdisciplinarni pristup umjetnostima riječi i tona ograničen nedostatkom stručnjaka koji bi u zagrebačkoj sredini kraja 19. i početka 20. stoljeća autoritativno progovorili o toj tematici.

Takva interdisciplinarna težnja da se autor posluži opisnom moći jezika u odnosu na glazbenu umjetnost snažnije je zaokupila književnike tek u romantizmu, a fazu eksperimenta svladala je tek u razdoblju velikih romanopisaca u prvoj polovici dvadesetoga stoljeća. Književni se tekst, želeći predočiti glazbeno djelo, suočava s dvojnom hoće li smanjiti glazbeni utjecaj ili neprimjereno opteretiti pristupačnost literarnog izraza. Jezični iskaz, izbjegavajući stručan glazbeni opis, pribjegava metaforici, tražeći književni korelat glazbenom doživljaju (Žmegač, 2003: 174). Krajem 18. stoljeća nastaje djelo koje postaje uzor brojnim književnicima kao što su Balzac, Dostojevski, Čehov, Ibsen, Mann, Krleža, ali i Novak – Wackenroderova pripovijetka o čudnovatom glazbenom životopisu. Navedena pripovijetka tematski je uzorak za mnoga pripovjedna djela u kojima se prikazuju životni putovi i srazovi umjetničkih egzistencija, odnosno zbivanja koja se većinom temelje na stalnoj opreci između misaonih apstrakcija, umjetničke prosječnosti te iznimnosti, između malograđanske ograničenosti usmjerene na materijalni probitak te pustolovine duha koje se uzdižu iznad prizemnih ciljeva (Žmegač, 2003: 235). Za razliku od zbivanja na inozemnom planu, gdje je napredak u korištenju mogućnosti povezivanja književnosti i glazbe u 19. stoljeću bio istodobno vidljiv na svim navedenim područjima povezivanja, u Hrvatskoj se potvrđuje u svojevrsnoj *koncentričnoj postupnosti*, kako navodi Županović (2001). Za takav je napredak u književničkim opusima i glazbenim kritikama, a ponajviše na znanstvenom području vrlo značajan i Vjenceslav Novak – jedinstvena pojava u hrvatskoj književnosti i glazbi. Usvoji li se i njegovo bavljenje glazbenim stvaralaštvom, dolazi se do vrlo znakovitog stupnja jedinstva književnosti i glazbe bez obzira na ostvarenu umjetničku vrijednost.

Široj je hrvatskoj kulturnoj javnosti Vjenceslav Novak, rođen u Senju 1859. godine, pretežito poznat kao predstavnik hrvatskoga književnoga realizma, dok je manje poznato kako je bio jedan od rijetkih tadašnjih hrvatskih glazbenika sa završenim visokoškolskim glazbenim obrazovanjem. Studij teorije glazbe, pjevanja te orgulja studirao je na konzervatoriju u Pragu iz kojeg šalje brojne književne priloge u zagrebačke časopise. Povratkom u Zagreb, intenzivno je prisutan u hrvatskom kulturološkom, književnom te glazbenom prostoru više od petnaest godina. Glazbenu je umjetnost zadužio svojim radovima iz područja teorije glazbe, glazbene pedagogije, metodike glazbe, organologije, estetike glazbe te glazbene historiografije što ga uz Franju Ksavera Kuhača čini vodećim hrvatskim glazbenim piscem kraja 19. i početkom 20. stoljeća. (Majer Bobetko, 2020: 39) Od 1892. godine zaposlen je naslovni profesor glazbe na Narodnom zemaljskom glazbenom zavodu u Zagrebu. Zanimljiva je recepcijska poveznica kako je Novak u glazbenoj školi predavao hrvatskom književniku Antunu Gustavu Matošu koji mu zasigurno nije ostao u lijepom sjećanju budući da je Matoš bojkotirao Novakova predavanja iz teorije glazbe. Zbog takvog nemarnog odnosa prema predmetu i predmetnom nastavniku, Matoš je isključen iz škole zagrebačkog Narodnog zemaljskog glazbenog zavoda. Premda je započeo svoj umjetnički put književnošću, Novak uzima glazbu kao životni poziv dok literarno stvaranje shvaća kao stanoviti predah u svakodnevicu te kao dobrodošli izvor prihoda za uzdržavanje brojne obitelji. (Županović, 2001: 320) Umro je od tuberkuloze u Zagrebu 1905. godine ostavljajući iza sebe opsežan, vrijednosno i stilski neujednačen književni opus (romani, novele, feljtoni, crtice, satire). (Novak, 2009: 7) Uz Ivu Vojnovića, Antuna Gustava Matoša te Milutina Cihlara

Nehajeva, Vjenceslav Novak zauzima istaknuto mjesto višestrukih umjetničkih talenata kojima je književnost bila samo jedna od umjetničkih disciplina kojima su se predano bavili.

2. Glazbena kritika

Nastavivši tradiciju utemeljitelja hrvatske glazbene kritike Demetera i Vraza, Vjenceslav Novak svoje djelovanje kao glazbenog pisca započinje glazbenom kritikom (Majer-Bobetko, 2020: 41). Analizom devet Novakovih glazbenih kritika te jedne recenzije udžbenika glazbene teorije utvrđena je razina Novakove stručnosti i dosljednosti u vršenju prosudbe djela i njegove interpretacije, uvjerljivost prikazivanja glazbenog i kulturno-povijesnog konteksta te dosljednost u provođenju svojih umjetničkih i kritičkih nazora.

Prosudba djela i njegove interpretacije, prema Majer-Bobetko (1994), temeljni je zadatak svake glazbene kritike, a stručnost Novakove glazbene prosudbe protumačena je analizom čimbenika koji na nju utječu. Čimbenici koji će se promatrati su razina argumentiranosti, uvjerljivost faktografije i stupanj subjektivnosti, no granicu između tih kategorija ponekad je teško podvući zbog specifičnosti Novakova diskursa. U Novakovim se glazbenim kritikama mogu iščitati razlike u razini argumentiranosti. U njegovim se ranijim tekstovima određene slabosti i izrazito subjektivna prosudba mogu protumačiti njegovim početnim sazrijevanjem u vodama glazbenog kritičara. Takva se subjektivna pozitivistička prosudba pronalazi u kritici *Koncert gosp. Aurela Vaisa-Bjelinskoga guslara uz sudjelovanje pijanistice gospodjice Laure Fein*. Kritika je vrlo subjektivna i kreativna vrsta, no njezina prosudba ne bi smjela polaziti za neargumentiranošću i podilaziti pozitivizmu. U ranim se tekstovima Novak koristi eruditskim metajezikom kako bi djelu ili skladatelju uspostavio određenu analogiju. U istoj kritici koncerta Aurela Vaisa-Bjelinskog i Laure Fein Novak eruditski progovara o kompleksnosti izvedbe Beethovenove A-dur sonate i Mendelsohnova violinskog koncerta u e-molu. Nadalje, Novak ponegdje ističe pozitivna i negativna svojstva djela, kao što je to u onom Zajčeve operete Afrodita, dok u prosudbama izvedbi nije odviše britak. Kako mu se glazbene kritike dotiču i koncerata amaterskih sastava, ali i onih profesionalnih glazbenika, Novak gotovo pedagoški balansira prilikom prosudbe vjerojatno ne želeći zatomiti ionako spor razvoj tadašnje zagrebačke glazbene scene. Razlog tomu može biti i osobno poznanstvo s glazbenim suvremenicima tog razdoblja, ali to je manje vjerojatno radi Novakova profesionalizma i njegovih umjetničkih nazora. S druge strane, u kasnijim se kritikama, koje su građom i opširnije, pronalaze detaljniji opisi skladatelja, djela te izvođača vješto ukomponirani u žanr glazbene kritike. Detaljnije se opisuju životi i djela skladatelja W. A. Mozarta, G. Meyerbeera i J. Halevyja te pjevačka vještina ruskog pjevačkog zbora D. Slavjanskoga Agrenjeva. Također, u nekim se dijelovima tih tekstova Novak pretjerano služi glazbeno-stručnim metajezikom što ga udaljava od žanra glazbene kritike, kao i šire čitateljske populacije, ali pridonosi današnjoj spoznaji o Novakovoj mogućnosti da u okvirima zagrebačke glazbene scene s kraja 19. stoljeća progovori autoritativno i stručno. Prilikom prosudbe umjetnika ili djela, faktografija mu je kao školovanom glazbeniku prilično važna te se može ustanoviti utemeljenom. Razlog tomu je prije svega Novakovo baratanje glazbenom problematikom, ali i odmjerjenost njegova književna pera.

Uvjerljivost i primjerenost konteksta u koji uklapa glazbeno djelo ovisi o kritičarevom glazbenom znanju i iskustvu (Petrović, 1972: 46). Novak se u svojim ranijim kritikama više koncentrira na vrijednosni sud nego na uspostavljanje konteksta, dok se kasnijim kritikama kontekstualizacija češće pronalazi. Prikazujući kontekst u glazbenim kritikama usredotočuje se na prikazivanje povijesne i društvene pozadine djela i života skladatelja. Dotičući se povijesnog i društvenog konteksta nastanka djela, Novak vuče paralelu tematike i sadržaja djela s drugim usporedivim djelima. Prikazujući povijesnu pozadinu nastanka djela, Novak ga kontekstualizira i glazbeno-stilskim prilikama toga vremena. Prilikom opisivanja života skladatelja na razini obavijesnosti uspostavlja kontekst važnim događajima i osobama iz političke i društvene povijesti, ali i zanimljivostima o najvažnijim skladateljima toga doba. Primjerice, kontekstualizirajući operu *Židovka* J. Halevyja Novak dosljedno pristupa svojim umjetničkim nazorima kako kultura i umjetnost, pa tako i glazba, moraju biti nacionalne da bi bile originalne pritom navodeći kako je Halevy tuđim elementima vješto pridao francuski karakter te s originalnom instrumentacijom stvorio izvrsnu umjetninu. Uspostavljajući kontekst izvedbe Mozartova *Requiem*a, Novak objašnjava glazbeno-stilske prilike Mozartova vremena te donosi zanimljivosti i međusobnu recepciju najvažnijih skladatelja tog doba.

Osim donošenja suda o djelu i umjetniku te uspostavljanja glazbenog te kulturno-povijesnog konteksta djela, Novak se u svojim glazbenim kritikama dotiče i različitim eksternih glazbenih elemenata, u kojima se može iščitati njegovo poznavanje njihove problematike. Riječ je o primjerima u kojima se dotiče pitanja glazbenog programa, prostora izvedbe, koncertnog bontona, ali i vrednovanja važnosti pojedinih glazbala. Baveći se pitanjem glazbenog programa, Novak ne izbjegava subjektivan pristup problematici vjerojatno želeći time podučiti svoju čitateljsku publiku. Glazbeni program u tekstu *Šaljivi koncert Radnič. pjevač. društva Slobode* ocjenjuje kao pažljivo biran i raznolik, dok program u kritici *Šaljivi koncert Kola* subjektivno, ali i argumentirano označava kao šarolik i karakterno neprikladan tematici koncerta. Komentirajući prostor izvedbe obrušava se na neadekvatnost veličine i akustike prostora u kojima se koncerti u Zagrebu održavaju aludirajući na nepostojanje veće koncertne dvorane ili kazališne zgrade koje će na primjeren način moći odgovoriti potrebama i kvantiteti publike. Podsjetimo da je zgrada današnjeg Hrvatskog narodnog kazališta u Zagrebu koja je tehničkom opremljenošću i kapacitetom mogla odgovoriti na zahtjeve publike otvorena nedugo nakon Novakovih tekstova, 1895. godine. Nadalje, Novak se dotiče i danas aktualne tematike vrednovanja važnosti pojedinih glazbala opisujući veliku eksponiranost glasovira na svjetskim koncertnim pozornicama kao maniju koja se epidemijski širi svijetom.

Osim navedenih glazbenih elemenata, u Novakovoj se glazbenoj kritici pronalaze i oni izvan glazbeni. To su opisi i vrednovanje libreta, opisi fizičkog izgleda i držanja umjetnika, deskripcija kostimografije, opisi dvorane i publike te domaćih glazbenih prilika. U tim digresijama Novak interdisciplinarno uplovljava u svoju literarnu kreativnost. Takvi su elementi ponekad prožeti humorom i ironijom, no u njima Novak ne prelazi granicu ukusnog ponašanja i ljudskosti. Međutim, već je prva njegova glazbena kritika izazvala polemiku. Libretist operete Afrodita Nikola Milan Simeonović impulzivno se i bitko okomio na Novakovu kritiku libreta, no on mu odgovara odmjereno, argumentirano te autoritativno s dozom ironije ne odstupivši od svojih kritičkih opaski. Jedina je britka Novakova kritika ona školskog udžbenika glazbene teorije Dragutina Blažeka. Novak u njoj navodi manjkavosti kao što su netočnost u faktografiji, nepravilan razmještaj nastavnih jedinica i cjelina te loš stil i jezik ocjenjujući kako *gospodina Blažeka nije majka, rodila za pisca školskih knjiga* (Novak, 1891: 23).

Novakove ne odviše brojne glazbene kritike razotkrivaju kritičara koji, ne odstupajući od svojih umjetničkih i kritičkih nazora, teži svoje stavove argumentirano i stručno obrazložiti koliko je to bilo moguće u okvirima glazbene kritike kao literarne vrste. Prikazujući glazbenu kulturu tadašnje zagrebačke sredine, Novak u svojim glazbenim kritikama nastoji oslikati i društveni karakter te kulturni uzorak toga vremena. Naposljetku, Novak svojim kritikama ponajprije nastoji podići posjećenost glazbenih događaja, a samim time i uzdići razinu glazbene kulture zagrebačke sredine kasnog 19. stoljeća.

3. Znanstveni tekstovi

Analizom trinaest Novakovih znanstvenih tekstova o glazbi utvrđene su glazbeno-stručne pojedinosti te kulturološke i recepcijske pojave vremena i sredine u kojem djeluje. U svojim se znanstvenim tekstovima u glazbi Novak ponajviše bavi glazbeno-stručnim potankostima koje obrađuje, no one kao takve neće biti predmet analize ovog rada. Također, u takvim se tekstovima mogu pronaći različite kulturološke i recepcijske pojave kojima Novak prikazuje duh vremena u kojem živi i sredine u kojoj živi. Ti se znanstveni tekstovi uglavnom dotiču određenih glazbeno-pedagoških uputa, Novakovog enciklopedizma (potkrijepljenog dostupnom literaturom) prilikom pregleda prošlosti i tadašnjih aktualnosti u znanosti i umjetnosti, ali i političkoj i društvenoj povijesti, a ponegdje mu znanstveni tekstovi skreću s osnovne problematike te uplovljavaju u domenu etničkih stereotipa potkrijepljeni elementima humora.

Koristeći pedagoški diskurs Novak se svom čitatelju obraća s ciljem podučavanja osnovnih glazbenih zakonitosti i termina kao što su glazba i odgoj, glazbeni oblik, ljestvice, intervali, pjevanje u osnovnoj školi, pjevačke tehnike, programna glazba, mutacija glasa te čuvanje i registri orgulja. Ti su tekstovi ponajviše namijenjeni nastavnicima (i roditeljima) te mu je u njima, kao profesoru glazbe, važno pristupiti na didaktički način. Pedagoški diskurs iščitava se u Novakovu članku O mutaciji grla u kojem navodi: *Kako rekosmo prije, mutiranje nije bolest, nego rad prirode, koji ne iziskuje nikakve vanjske pripomoći; nu po uvjerenju većine liječnika i izkusnih učitelja pjevanja ne smije se taj rad priječiti ni otegotiti s pjevačkim vježbama* (Novak, 1892: 34). Prikazujući aktualnosti u znanosti i

umjetnosti, Novak se u biografskim člancima opširno dotiče života Ivana pl. Zajca, Gjura Eisenhutha te Giuseppea Verdija i uspjeha njegove komične opere Falstaff. U takvim subjektivnim tekstovima na površinu isplivava i Novakova literarna strana. U osobnim člancima o Zajcu i Eisenhuthu dočaravaju se kulturno-umjetničke i društveno-političke prilike zagrebačke, ali i hrvatske svakodnevice druge polovine 19. stoljeća. Općenito, vladajuća se politička garnitura prikazuje u lošem svjetlu dok se kulturno-umjetnička svakodnevica, pa tako i ona glazbena, u nedostatku profesionalnih kadrova, tehničkih i financijskih uvjeta uspijeva održati te konstantno napredovati zbog talenta i marljivosti istaknutih pojedinaca. Tako Novak svog suvremenika Gjuru Eisenhutha uz Zajca ističe kao najpopularnijeg i najtalentiranijeg hrvatskog skladatelja tog doba, kojemu je nažalost nedostajalo strogo sustavno glazbeno obrazovanje. Jedno od najvažnijih obilježja društva kojeg Novak opisuje opsjednutost je materijalnim stvarima. Moralna pokvarenost političkih autoriteta i materijalizam opće su prihvaćene vrijednosti suvremene globalne kulture 21. stoljeća što ponovno prikazuje Novakovu i aktualnost i bezvremenost. Kako je i logično, najmanji odsječak Novakovih znanstvenih tekstova komentarima ulazi u domenu stereotipa, ponajviše etničkih te sadrži elemente humora. Primjerice, opisujući talijansku opernu glazbu stereotipno navodi kako *ni duhovitost francuzkih skladatelja, ni učena zadubljenost Nijemaca a niti i svježje nove misli Slavena nijesu ovako sjajno pronijele cijelim svijetom jednodušno priznatu slavu i pobjedu kao nova talijanska operna glazba* (Novak, 1893: 24). S druge strane, elementi humora prikazani su u Novakovim riječima: *Verdi je još kao konservatorista ljubio svoga dobročinitelja – ali i njegovu krasnu kćerku* (Novak, 1893: 24). Novakovi znanstveni tekstovi o glazbi otkrivaju glazbenog umjetnika koji vrlo dobro barata glazbenom terminologijom, ali i književnika koji i unutar takvog zatvorenog žanra interdisciplinarno uspijeva dočarati obrise društva u kojem živi.

4. Roman Dva svijeta

Problematika odnosa između umjetnika i društva jedna je od Novakovih opsesivnih tema kojom se bavi i u svom literarnom opusu, osobito u romanu Dva svijeta. Predmet analize Novakova romana tical će se kulturoloških implikatora koji utječu na njegovu problematiku. U romanu Dva svijeta posebno je vidljiva nakana fikcionalne sublimacije praznine kroz proces kulturalne samoidentifikacije, ali i polarizacije materijalne te nematerijalne zbilje. (Čuljat, 2012: 10) Radi toga Novakov protagonist romana Dva svijeta kao student srednjoeuropskog sveučilišta iskazuje glad za glazbenim samoostvarenjem, odnosno za znanjem izvan uvriježenih načina mišljenja malograđanske hrvatske svakodnevice i vrijednosnog poretka Austro-Ugarske Monarhije. Jaki je autobiografski aspekt kulturološkog pristupa ovom književnom djelu najbolje potražiti u glavnom protagonistu Amadeju Zlataniću, velikom glazbenom talentu porijeklom iz hrvatske periferije, praškom studentu kompozicije kojeg po povratku u domovinu primitivna malograđanska sredina ne shvaća i podcjenjuje pa neshvaćeni genij završava svoj umjetnički put u oskudici s narušenim autorskim integritetom: *Nakladnik nije bio ni izvjedljiv, govorim li istinu. Na pismu je samo pogledao potpis i vratio mi ga s riječima: - Samo mu dajte, toga vam u nas ne će nitko platiti. Molim vas...ime! Glavno je novac* (Novak, 2009: 373). Osim autobiografskog aspekta na protagonista, moguće je da je utjecaj na ime Amadej Zlatanić imala i Novakova glazbena naklonost prema Wolfgangu Amadeusu Mozartu i njegovom bravuroznom glazbenom talentu. Novak putem svog protagonista pripovjedno oblikuje duhovno i mentalitetno stanje hrvatskog umjetnika u okvirima srednjoeuropskih kulturnih obrazaca (Čuljat, 2020: 66). Takvim djelom i njegovim protagonistom, Novak je suptilno naznačio trendove koji prevladavaju u književnosti toga doba koji su dakako posljedica prodiranja stranih kultura u hrvatsku kulturu unutar Austro-Ugarske Monarhije, no nije podlegao uvezenim vrijednostima i idealima zatomivši vlastite. Roman Dva svijeta pruža uvid u razlike središta i periferije u srednjoeuropskom povijesnom sociokulturnom prostoru kraja 19. stoljeća, uvid u ideološke tendencije neobilježenosti i povodljivosti male hrvatske književnosti, što citatom potkrepljuje i sam Novak: *Tješite se i uzdajte u Boga. Eto vidite, takva je sudbina siromašnih talentiranih ljudi u malenih naroda* (Novak, 2009: 223). Također, Novaka zanimaju kulturološke implikacije modernizacije, prijelaza ili prijenosa iskustva između grada i provincije, kako navodi Čuljat (2020), što se ogleda i u samom romanu Dva svijeta: *...nad Pragom padao je dim iz visokih dimnjaka tvornica poput oblaka. Vltavom plovio je uz vodu parobrod raspojasujući vodu u dva srebrna snopa* (Novak, 2009: 223). U romanu Dva svijeta mogu se iščitati i Novakovi umjetnički ideali te kulturološki i sociološki odnosi unutar umjetničke zajednice spram onih materijalizmom okaljane malograđanstine.

Novakov protagonist prema načelima svog učitelja Jahode zagovara slobodu glazbene ideje upravljane zakonima glazbene umjetnosti nasuprot ograničenjima slobode glazbenog izraza što ga pred glazbenika postavlja vlastita zajednica, kao što u sljedećem citatu navodi i sam Novak: - *Ne, Amadeje, reče mu čuvstveno – ti to ne smiješ raditi, moglo bi te lako zavesti od stroge nauke... I onda mu stane pripovijedati o svojoj nauci na konservatoriju, iz kojega se sjećao neumoljive strogosti svoga profesora kompozicije, koji bi udarao strogom kritikom i na najodličnije talente u razvoju* (Novak, 2009: 173). Razlažući Amadejevo pristajanje uz uporišna mjesta svoje glazbene inicijacije do vizije apsolutne i od svega odriješene glazbe, Novak izvodi stajališta o glazbi kao univerzalnoj umjetnosti koja se ne može vrednovati kriterijima pripadnosti autora metropoli ili periferiji niti podložiti stereotipima o autorstvu. Brišući izvanumjetničke kriterije prisvajanja glazbenog autorstva, Amadej spoznaje ukorijenjenost vrijednosnih odrednica kojima se ustanovljuje etnički ili kulturni identitet glazbenika koji dolazi iz malog naroda što se ogleda u Novakovim riječima: *U malenih naroda – a to ste i vi Hrvati – propadaju često takovi rođeni talenti i poradi siromaštva i poradi nerazumijevanja onih, koji bi se imali za njihovu naobrazbu brinuti. Eto, kad je Bog tako uredio naš svijet, pa se nadahnut umjetnik ne rodi uvijek u bogatstvu* (Novak, 2009: 166).

S druge strane, Novakov romaneskni postupak svojevrsnog sinkretizma različitih grana umjetnosti u romanu radi toga upućuje na prazninu u kulturnoj afirmaciji hrvatskih prostora u europskom ozračju krajem 19. stoljeća. Glazba – ključno obilježje Amadejeva umjetničkog poslanja svedena je na kraju romana na puki zanat zbog čega dolazi do rasapa njegove ličnosti i mjesta u kolektivnom pamćenju. Amadejev umjetnički profil, izveden iz vlastitih glazbenih afiniteta i uzora, oslikava njegov ljudski karakter. On je prije svega bezvremenski glazbeni umjetnik koji svoju umjetničku misao ne sputava zahtjevima vremena i sredine u kojoj obitava. Izgubivši vlastito glazbeno uporište, Amadej popušta pred pragmatičnim neumjetničkim svrhama koje glazbenu umjetnost iz sfere duhovnosti vraćaju u nešto ordinarno i ovozemaljsko: *Eto, pred mnom su zapečaćene moje kompozicije u velikom omotu s adresom na berlinskoga nakladnika, a na čelu kompozicija nema moga imena. Svega se odričem, samo dajte novaca* (Novak, 2009: 370).

Romanom Dva svijeta Novak razvija načelo glazbe u književnosti iznoseći jedinstven ogled pretapanja fiktivnoga glazbenog oblika i književnog sadržaja. Novakov glazbeni metajezik i literarizacija kompozicijskog postupka u romanu nastalom čak pedeset godina prije Mannova Doktora Faustusa razvijaju irealni „protusvijet“ koji je karakterističan za razdoblje moderne, ali i kasnijeg modernističkog romana (Čuljat, 2020: 68). Taj se irealni protusvijet ogleda u sljedećem citatu: *U ritmički škropot kolesa ulagao je njegov duh pravo bogatstvo harmonija i melodija, kao da ih oko njega izvode neka nevidljiva bića* (Novak, 2009: 166). Također, Novak problematizira temu glazbenog ukusa i glazbene naobrazbe lokalne sredine koja umjetničku autorsku glazbu podređuju onoj tradicijskoj i popularnoj što i sam navodi: *Doduše, ja nijesam sklon tamburanju. Neka ga našim obrtnicima, neka ga i ljudima, kojima je samo do akroamatijske glazbe, da im ugodno potražuje uho, - samo da mi tamburice ne unose onamo, gdje ima pravo da vlada čista umjetnost, kao viša potreba duševnoga života* (Novak, 2009: 348). Slična se misao može iščitati i u sljedećem Novakovu citatu: *...nastojimo se naći po svojoj kulturi s njima u jednom kolu, u kojem svojim tamburicama ne ćemo nikada uloviti mjesta* (Novak, 2009: 363). S druge strane, predočavajući glazbeno djelo, tekst romana ne opterećuje pristupačnost literarnog izraza s pretjeranim stručnim glazbenim opisima, a pribjegavanjem metaforici i prenoseći umjetnost tonova u drugi sustav, onaj riječi, pronalazi književni korelat traženom glazbenom doživljaju. Naposljetku, Novak se riječju okreće propitkivanju granica književnosti i glazbe znalački prepoznavši mogućnosti njihovog doticaja: *Amadejeva glazbotvorstva za račun nedostatnih starih znanja i preuzetih imenovanja za Novaka je kao integralnog Europejca, hrvatskog odvjetka europske tradicije, senjskoga sina češko-njemačkih korijena neprihvatljivo osiromašivanje, ekscenčna zloporaba univerzalnog jezika glazbe* (Čuljat, 2020: 66).

5. Zaključak

Promatrajući s jedne strane Novakov glazbeno-publicistički opus – glazbene kritike i znanstvene tekstove te roman Dva svijeta s druge strane – lako je zaključiti da je glazbena umjetnost bila važan odsječak njegova publicističkog, ali i literarnog stvaralaštva. Prilikom prosudbe glazbenih djela i reproduktivnih umjetnika, Novak se žanru glazbene kritike, izuzev ranijih tekstova, odnosi vrlo argumentirano, a ponegdje upotrebom glazbeno-stručnog metajezika preduboko uplovljava u strukturu djela ili njegove izvedbe. Znanstvenim tekstovima Novak prikazuje aktualnosti u glazbenoj umjetnosti

tog doba želeći osnovnim glazbenim zakonitostima podučiti svoju čitateljsku publiku, osobito učitelje glazbe kojima je većina tekstova namijenjena. Također, element itekako vidljiv u Novakovim tekstovima jest i subjektivnost koja se češće pojavljuje u glazbenim kritikama nego u znanstvenim tekstovima, što je uvjetovano žanrom. Novak i u takvim tekstovima vješto uspijeva unijeti i dio svoje literarne kreativnosti, čineći glazbenu umjetnost i književnost sinkretičkima. U roman Dva svijeta Novak kroz lik protagonista Amadeja Zlatanića iznosi svoje umjetničke nazore o čistoj slobodi umjetnosti temeljene na nacionalnim i europskim umjetničkim kriterijima, ali i kulturološke i sociološke odnose unutar umjetničke zajednice spram onih materijalizmom okaljanog društva kasnog 19. stoljeća. Literarizacijom kompozicijskog postupka te pribjegavanjem metaforici, Novak uspijeva pronaći književni suodnos traženom glazbenom doživljaju što ga, iako njegove originalne kompozicije nisu sačuvane, čini jednim od najvažnijih hrvatskih glazbenih pisaca na prijelazu između dva stoljeća. Prirodna želja za spoznajom Novaka dovodi do proučavanja kulturno-umjetničke prošlosti i sadašnjosti ljudskog društva. Ne mogavši tim spoznajama promijeniti ili nadograditi kulturnu stvarnost hrvatskog društva kasnog 19. Stoljeća, svoju kreativnost prenosi u svoja literarna ostvarenja.

U analiziranim je tekstovima uočljivo Novakovo veliko znanje u području teorije glazbe, povijesti glazbe, glazbene pedagogije, glazbene estetike i glazbene historiografije u granicama tadašnjih uvriježenih spoznaja hrvatskog društva. Zbog toga je prilično jasno kako Novak stručno i autoritativno progovara o glazbenoj umjetnosti unutar tadašnje zagrebačke sredine. Općenito, Novak o glazbenoj umjetnosti piše stručno utemeljena djela, a na problem se nailazi u tome što su poneka namijenjena isključivo stručnoj publici, a ne širem čitateljstvu. Zbog premalog su korpusa zainteresirane publike tako glazbeno-stručni časopisi koje je uređivao, Gusle i Glazba, izlazili samo tijekom jedne godine, što onemogućuje Novaku da svojom riječju prodre u širu društvenu okolinu zagrebačke sredine. Vrednovanjem Novakovih glazbeno-publicističkih tekstova i romana Dva svijeta nije se potrebno ograničiti samo na glazbeno-stručne pojedinosti, već ih se može sagledati sa šireg, društveno-povijesnog, recepcijskog i kulturološkog gledišta. Ta bi gledišta mogla poslužiti kao ishodišne točke daljnjim interdisciplinarnim istraživanjima Novakova glazbeno-publicističkog i literarnog opusa.

LITERATURA

1. Izvori

- Novak, Vjenceslav (1888): Aphrodita. Opereta u tri čina. Libreto od Nikole Milana, glasba od Ivana pl. Zajca. *Narodne novine*, 54. 4.
- Novak, Vjenceslav (1888): Gospodinu Nikoli Milanu Simeonoviću, piscu Aphrodite, operete u tri čina. *Narodne novine*, 54. 34.
- Novak, Vjenceslav (1888): (Koncert gosp. Aurela Vaisa-Bjelinskoga guslara uz sudjelovanje pijanistice gospodjice Laure Fein). *Narodne novine*, 54. 4.
- Novak, Vjenceslav (1888): (Šaljivi koncert Radnič. pjevač. društva Slobode). *Narodne novine*, 54. 36.
- Novak, Vjenceslav (1888): Židovka. Velika opera u pet činah od Halévy-a, pjevana u Zagrebu. *Narodne novine*, 54. 106.
- Novak, Vjenceslav (1889): O razvoju crkvene glasbe. *Narodne novine*, 55. 214.
- Novak, Vjenceslav (1889): (Opera Hugenoti G. Meyerbeera izvedena je u Zagrebu). *Narodne novine*, 55. 17.
- Novak, Vjenceslav (1890): Pjevački sbor D. Slavjanskoga Agrenjeva. *Napredak*, 31. 9.
- Novak, Vjenceslav (1891): Nauka glavnih pojmova muzike (Zašto ne: Glavni pojmovi muzike-ili: Nauka o glavnim pojmovima muzike?) Napisao Dragutin Blažek. *Književna smotra*, 7. 3. 19–23.
- Novak, Vjenceslav (1891): Prvi komorni koncerat u Nar. zemaljskom zavodu. (Nekoliko riečih u napried). *Narodne novine*, 57. 283.
- Novak, Vjenceslav (1892): Glasba i uzgoj. *Gusle*, 1. 1. 2–3., 2. 9–11., 3. 17–18.
- Novak, Vjenceslav (1892): Moraju li sva djeca pjevati u pučkoj školi? *Gusle*, 1. 5. 36–37.
- Novak, Vjenceslav (1892): O čuvanju orgulja. *Gusle*, 1. 9. 70.
- Novak, Vjenceslav (1892): O mutaciji grla. *Gusle*, 1. 5. 33–35.
- Novak, Vjenceslav (1892): O pjevanju u pučkoj školi obzirom na dječje zdravlje. *Gusle*, 1. 1. 4–5.
- Novak, Vjenceslav (1893): Čemu se uči teorija glazbe? *Gusle*, 1. 6. 47., 7. 50–51.
- Novak, Vjenceslav (1893): Falstaff. *Glazba*, 1. 3. 24–25.
- Novak, Vjenceslav (1893): Gjuro Eisenhut. *Glazba*, 1. 7. 57–59.

- Novak, Vjenceslav (1893): Prije ljestvice – pa onda intervale. *Glazba*, 1. 2. 13–14.
- Novak, Vjenceslav (1893): Ivan pl. Zajc. *Glazba*, 1. 1. 1–3.
- Novak, Vjenceslav (1893): Kako započeti glazbenu obuku? *Glazba*, 1. 8. 66–68.
- Novak, Vjenceslav (1893): Nješto o registriranju orgulja. *Glazba*, 1. 12. 102–103.
- Novak, Vjenceslav (1893): Oblik i sadržina u glazbotvorinama. *Glazba*, 1. 1. 3–4.
- Novak, Vjenceslav (2009, ur.): *Otrov u duši*. Zagreb: Mozaik Knjiga.

2. Knjige i članci

- Batušić, Nikola, Kravar, Zoran, Žmegač, Viktor (2001): *Književni protusvjetovi, Poglavlja iz hrvatske moderne*, Matica hrvatska, Zagreb.
- Buble, Nikola (2004): *Kulturološki pristup glazbi*, Ogranak Matice hrvatske Split, Split.
- Čuljat, Sintija (2020): *Glazbeno tvorivo romana Dva svijeta*. Senjski zbornik, 2020. 47, 65–76.
- Čuljat, Sintija (2012): *Poetika prostora: Kovačić, Novak i Hardy*. Književna smotra, Zagreb.
- Eagleton, Terry (2002): *Ideja kulture*, Naklada Jesenski i Turk, Zagreb.
- Eagleton, Terry (2017): *Kultura*, Naklada Ljevak, Zagreb.
- Kale, Eduard (2003): *Uvod u znanost u kulturi*, Panliber, Zagreb.
- Majer-Bobetko, Sanja (1994): *Glazbena kritika na hrvatskom jeziku između dvaju svjetskih ratova*, Hrvatsko muzikološko društvo, Zagreb.
- Majer-Bobetko, Sanja (2020): *Glazbeni pisac Vjenceslav Novak*. Senjski zbornik, 47. 39–64.
- Petrović, Svetozar (1972): *Priroda kritike*, Liber, Zagreb.
- Žmegač, Viktor (2003): *Književnost i glazba, Intermedijalne studije*, Matica hrvatska, Zagreb.
- Županović, Lovro (2001): *Hrvatski pisci između riječi i tona*, Matica hrvatska, Zagreb.

VJENCESLAV NOVAK AND MUSIC: CULTURALLY AND RECEPTIONALLY

Abstract

Vjenceslav Novak's work and legacy reveal that the art of music was an important segment of his literary work. His primary interest came from his musical education at the Prague Conservatory, where he acquired the title of organist and teacher of music theory and singing. After returning to his homeland he worked as a teacher in Senj and then as a music professor at the Men's Teachers' School in Zagreb and at the school of the National Music Institute.

Musicologist Sanja Majer-Bobetko evaluated Novak as a music writer who published numerous articles as well as monographs: from music criticism through theory, music pedagogy, methodology, music aesthetics to music historiography. Namely, Novak's music reviews reveal a critic who strives for an argumentative and professional explanation of his views within the standards of the press of that time, but also an artist of words who creatively treats the stated genre, ensuring not only objectivity and expertise of content but also a certain aesthetic experience. Therefore, the musical laws he learned in his youth were reflected in his musical-literary and literary work. Novak's scientific texts are showing Novak's pedagogical potential refined by literature, while the novel *Two Worlds* depicts the process of musical creation long before Mann's *Doctor Faustus*.

This paper explores the cultural and receptional aspects of Novak's legacy in the context of two phenomena: those as a music artist who will transcend into a music writer over the years, as well as critic, and Novak's efforts to express music contents through his own literary word. Such a two-way movement, both as an artist and as a writer, marked Novak's life path and work.

Keywords: *Vjenceslav Novak, literature in music, music in literature, music writer, literary taste*

АУТОРИ / SZERZŐK / AUTORI / AUTHORS

16. МЕЂУНАРОДНА НАУЧНА КОНФЕРЕНЦИЈА
16. NEMZETKÖZI TUDOMÁNYOS KONFERENCIA
16. MEĐUNARODNA NAUČNA KONFERENCIJA
16TH INTERNATIONAL SCIENTIFIC CONFERENCE

1. Bacsa-Bán Anetta	13. Ines Katić	25. Námesztovszki Zsolt
2. Balogh Regina	14. Kovács Írisz	26. Ivana Nikolić
3. Lucija Belošević	15. Andre Kurowski	27. Bojana Perić Prkosovački
4. Blatt Péterné	16. Valentina Majdenić	28. Richárd Kószó
5. Ђорђе Л. Цвијановић	17. Major Lenke	29. Rudnák Ildikó
6. Ana Izabela Dasović	18. Zvonimir Marić	30. Hrvoje Šlezak
7. Grabovac Beáta	19. Ivana Marinić	31. Szabóné Pongrácz Petra
8. Horák Rita	20. Hrvoje Mesić	32. Draženko Tomić
9. Tatjana Pleš	21. Eva Mikuska	33. Tin Užar
10. Milena Ivanuš Grmek	22. Snježana Mraković	34. Emőke Varga
11. Александар П. Јанковић	23. Nagy Kinga	
12. Kalmár Laura	24. Nagyházi Bernadette	

CIP - Каталогизација у публикацији
Библиотеке Матице српске, Нови Сад

37(082)

УЧИТЕЉСКИ факултет на мађарском наставном језику. Међународна научна конференција (16 ; 2022 ; Суботица)

Промена парадигме у образовању и науци [Електронски извор] : зборник радова = Paradigmaváltás az oktatásban és a tudományban : tanulmánygyűjtemény / 16. међународна научна конференција, Суботица, 3–4. новембар 2022. = 16. Nemzetközi tudományos konferencia, Szabadka, 2022. november 3–4. ; [уредници Viktor Fehér, Laura Kalmár, Judit Raffai]. - Суботица = Szabadka = Subotica : Учитељски факултет на мађарском наставном језику, 2022

Начин приступа (URL):

https://magister.uns.ac.rs/files/kiadvanyok/konf2022/Inter_ConfSubotica2022.pdf. - Начин

приступа (URL): <http://magister.uns.ac.rs/Kiadvanyaink/>. - Начин приступа (URL):

<https://magister.uns.ac.rs/Публикације/>. - Насл. са насловног екрана. - Опис заснован

на стању на дан: 26.12.2022. - Радови на срп., мађ., хрв. и енгл. језику. -

Библиографија уз сваки рад. - Summaries.

ISBN 978-86-81960-19-6

а) Образовање -- Зборници

COBISS.SR-ID 83886601